

IQTISODIYOTGA XORIJIY INVESTITSİYALARNI JALB QILISHDA INVESTITSION JOZIBADORLIKNI OSHIRISHNING XORIJ TAJRIBALARI

FOREIGN EXPERIENCE IN INCREASING INVESTMENT ATTRACTIVENESS IN ATTRACTING FOREIGN INVESTMENTS TO THE ECONOMY

**¹Ochilov Bobur
Baxtiyor o'g'li**

¹Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, "Xalqaro moliya" kafedrası katta o'qituvchisi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),
ORCID: 0009-0002-5636-0665

Annotatsiya Abstract

Uzb. - Mazkur maqolada iqtisodiyotga xorijiy investitsiyalarni jalb qilishda investitsion jozibadorlikni oshirishning xorij tajribalari tahlil qilingan. Tadqiqot davomida AQSh, Singapur, Xitoy va Qozog'iston davlatlarining investitsion siyosati, investitsiyalarni rag'batlantirish mexanizmlari hamda investorlar uchun yaratilgan iqtisodiy-huquqiy shart-sharoitlari o'rganilgan. Shuningdek, investitsion jozibadorlikni oshirishda erkin iqtisodiy zonalar, raqamli xizmatlar, innovatsion iqtisodiyot, logistika infratuzilmasi va hududiy investitsion siyosatning ahamiyati tahlil qilingan. Tadqiqot natijasida xorijiy tajribalarni O'zbekiston iqtisodiyotiga moslashtirish bo'yicha ilmiy taklif va amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Eng. - This article analyzes foreign experiences in increasing investment attractiveness for attracting foreign investment into the economy. The study examines the investment policies of the USA, Singapore, China, and Kazakhstan, as well as mechanisms for stimulating investments and the economic and legal conditions created for investors. In addition, the importance of special economic zones, digital services, innovative economy, logistics infrastructure, and regional investment policy in increasing investment attractiveness is analyzed. Based on the research results, scientific proposals and practical recommendations for adapting foreign experiences to the economy of Uzbekistan have been developed.

Kalit so'zlar: Keywords:

❖ *xorijiy investitsiyalar, investitsion jozibadorlik, investitsion siyosat, erkin iqtisodiy zonalar, innovatsion iqtisodiyot, raqamli xizmatlar, investitsion muhit, hududiy investitsion siyosat, logistika infratuzilmasi, iqtisodiy o'sish.*

❖ *foreign investment, investment attractiveness, investment policy, special economic zones, innovative economy, digital services, investment climate, regional investment policy, logistics infrastructure, economic growth.*

Kirish.

Jahon iqtisodiyotida investitsion faollikni oshirish va xorijiy kapitalni jalb etish davlat iqtisodiy siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. To'g'ridan-to'g'ri xorijiy

investitsiyalar mamlakat iqtisodiyotiga zamonaviy texnologiyalarni olib kirish, ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, eksport salohiyatini kengaytirish hamda yangi ish o'rinlarini yaratishda muhim rol o'ynaydi [1].

Shu bois bugungi kunda ko'plab davlatlar investitsion jozibadorlikni oshirish orqali global investitsiya bozorida raqobatbardoshlikni kuchaytirishga intilmoqda.

Xorijiy davlatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, investitsion jozibadorlikni oshirishda qulay biznes muhiti yaratish, soliq va bojxona imtiyozlarini joriy etish, raqamli infratuzilmani rivojlantirish hamda investorlar uchun huquqiy kafolatlarni mustahkamlash muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, Singapur, Xitoy, Janubiy Koreya va Birlashgan Arab Amirliklari kabi davlatlarda investitsion siyosatning samarali tashkil etilishi xorijiy investitsiyalar hajmining keskin ortishiga xizmat qilgan [2].

O'zbekistonda ham investitsion muhitni yaxshilash, iqtisodiyot tarmoqlariga xorijiy kapitalni faol jalb qilish hamda hududlarning investitsion salohiyatini oshirish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, erkin iqtisodiy zonalar faoliyatini rivojlantirish, tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash, valyuta liberallasuvi va investorlar uchun yaratilayotgan iqtisodiy-huquqiy kafolatlar investitsion jozibadorlikni oshirishga xizmat qilmoqda [3]. Shu nuqtai nazardan, xorijiy davlatlarning ilg'or tajribalarini o'rganish va ularni milliy iqtisodiyot sharoitiga moslashtirish muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

Mavzuga oid adabiyotlar sharhi.

Investitsion jozibadorlik va xorijiy investitsiyalarni jalb qilish masalalari ko'plab xorijiy va mahalliy iqtisodchi olimlar tomonidan keng tadqiq etilgan. Xususan, amerikalik iqtisodchi, Nobel mukofoti laureati Michael Spence iqtisodiy o'sish va investitsiyalar o'rtasidagi bog'liqlikni tadqiq qilib, xorijiy investitsiyalar mamlakat iqtisodiyotida texnologik modernizatsiya va ishlab chiqarish samaradorligini oshirishning muhim omili ekanligini ta'kidlaydi [4]. Olim investitsion jozibadorlikni oshirishda

institutsional barqarorlik va ochiq iqtisodiy siyosat muhim ahamiyat kasb etishini qayd etadi.

Amerikalik iqtisodchi Jeffrey Sachs investitsion muhitning iqtisodiy rivojlanishdagi rolini o'rganib, xorijiy investitsiyalarni jalb qilish uchun infratuzilma, makroiqtisodiy barqarorlik va davlat boshqaruvi samaradorligini oshirish zarurligini asoslab bergan [5]. Olimning fikricha, investitsion muhit qanchalik qulay bo'lsa, iqtisodiyotga xorijiy kapital oqimi shunchalik faol bo'ladi.

Britaniyalik iqtisodchi John H. Dunning transmilliy kompaniyalar va xorijiy investitsiyalar nazariyasini ishlab chiqib, investitsion jozibadorlikning asosiy omillari sifatida bozor hajmi, resurslar mavjudligi va investitsion imtiyozlarni ko'rsatadi [6]. Uning fikricha, davlat tomonidan investorlar uchun yaratiladigan iqtisodiy-huquqiy kafolatlar investitsiya oqimiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Singapurlik iqtisodchi va davlat arbobi Lee Kuan Yew mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda investitsion siyosatning muhimligini alohida ta'kidlagan. Olimning fikricha, xorijiy investitsiyalarni jalb qilishda korrupsiyaga qarshi samarali kurashish, qulay biznes muhiti yaratish va inson kapitalini rivojlantirish muhim ahamiyatga ega [7]. Aynan ushbu omillar Singapurning dunyodagi eng investitsion jozibador davlatlardan biriga aylanishiga xizmat qilgan.

Janubiy koreyalik iqtisodchi Ha-Joon Chang sanoat siyosati va davlatning iqtisodiyotdagi roli bo'yicha tadqiqotlar olib borib, investitsion jozibadorlikni oshirishda davlat tomonidan strategik tarmoqlarni qo'llab-quvvatlash zarurligini ta'kidlaydi [8]. Olim rivojlanayotgan mamlakatlarda investitsion muhitni shakllantirishda sanoat siyosati muhim vosita ekanligini qayd etadi.

Mahalliy iqtisodchi olimlardan iqtisodiyot fanlari doktori, professor Q.X. Abdurahmonov O'zbekistonda investitsion muhitni rivojlantirish va xorijiy investitsiyalarni jalb qilish masalalarini tadqiq etgan. Olim

investitsion faollikni oshirishda hududiy infratuzilma, mehnat bozori va tadbirkorlik muhitining muhimligini asoslab bergan [9].

Shuningdek, iqtisodiyot fanlari doktori, professor N.G. Karimov investitsiyalarni moliyalashtirish va investitsion siyosat samaradorligini oshirish masalalarini ilmiy jihatdan o'rganib, xorijiy investitsiyalarni faol jalb qilishda bank-moliya tizimining barqarorligi va investitsion xavfsizlik muhim omil ekanligini ta'kidlaydi [10].

Yuqoridagi ilmiy tadqiqotlardan ko'rinib turibdiki, investitsion jozibadorlikni oshirish xorijiy investitsiyalarni faol jalb qilishning asosiy omillaridan biri hisoblanadi. Xorijiy va mahalliy olimlar investitsion muhit barqarorligi, iqtisodiy erkinlik, infratuzilma rivoji hamda davlat tomonidan yaratiladigan iqtisodiy-huquqiy kafolatlarning investitsion faollikka bevosita ta'sir ko'rsatishini yuqori baholaganlar. Shunga qaramay, global iqtisodiy beqarorlik, hududlar o'rtasidagi iqtisodiy tafovutlar, investitsion risklar va investitsiya resurslaridan samarali foydalanish bilan bog'liq muammolar hali ham chuqur ilmiy tadqiqot olib borishni talab etadi.

Tadqiqot metodologiyasi.

Ushbu maqolani tayyorlashda me'yoriy-huquqiy hujjatlar, foydalanilgan adabiyotlar va internet ma'lumotlari rasmiyligi, undagi iqtisodchi olimlarning mavzuga oid ilmiy-nazariy qarashlarining qiyosiy va tanqidiy tahlil qilingan. Mavzuni o'rganish davomida umumiy iqtisodiy usullar bilan bir qatorda tizimli tahlil, umumlashtirish, abstrakt-mantiqiy fikrlash, statistik usullaridan foydalanilgan.

Tahlil va natijalar muhokamasi.

Ko'plab rivojlangan davlatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, investitsion jozibadorlikni oshirishda davlat tomonidan yaratiladigan institutsional mexanizmlar muhim ahamiyat kasb etadi. Xususan, investitsion siyosatni markazlashgan holda boshqarish, xorijiy investorlar uchun qulay biznes muhiti yaratish hamda investitsion jarayonlarni

soddalashtirish orqali mamlakatlarning global investitsiya bozorida raqobatbardoshligi oshiriladi [11]. Shu sababli bugungi kunda aksariyat davlatlarda investitsiyalarni jalb qilish bo'yicha maxsus agentliklar faoliyati yo'lga qo'yilgan.

Xorijiy tajribada investorlarga xizmat ko'rsatishning "yagona darcha" tizimi investitsion jozibadorlikni oshirishning samarali vositalaridan biri sifatida e'tirof etiladi. Mazkur tizim investorlar uchun litsenziya olish, korxonalar ro'yxatdan o'tkazish, bojxona va soliq tartib-taomillarini soddalashtirish imkonini beradi [12]. Natijada investitsiya loyihalarini amalga oshirish muddati qisqaradi va byurokratik to'siqlar kamayadi. Ayniqsa, Singapur va Janubiy Koreya tajribasida davlat xizmatlarini raqamlashtirish investitsion faollikni sezilarli darajada oshirgan.

Janubiy Koreyada faoliyat yurituvchi "Invest Korea" agentligi xorijiy investitsiyalarni jalb qilish bo'yicha samarali institutsional model hisoblanadi. Ushbu agentlik investorlarni axborot bilan ta'minlash, investitsiya loyihalarini huquqiy va moliyaviy qo'llab-quvvatlash hamda biznes yuritish uchun qulay sharoit yaratish vazifalarini amalga oshiradi [13]. Natijada Janubiy Koreya Osiyodagi investitsion jozibador mamlakatlardan biriga aylangan.

Bundan tashqari, rivojlangan davlatlarda investitsion jozibadorlikni oshirishda davlat va xususiy sektor hamkorligiga alohida e'tibor qaratiladi. Xususan, infratuzilma loyihalarini davlat-xususiy sheriklik asosida moliyalashtirish, innovatsion texnologiyalarni qo'llab-quvvatlash hamda investorlar uchun huquqiy kafolatlarni kuchaytirish xorijiy kapital oqimini ko'paytirishga xizmat qilmoqda [14]. Shu jihatdan xorijiy tajribalarni o'rganish va ularning samarali mexanizmlarini O'zbekiston iqtisodiyotiga moslashtirish investitsion jozibadorlikni oshirishning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Xorijiy davlatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, investitsion jozibadorlikni oshirish mamlakat iqtisodiy siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, AQSh, Singapur, Xitoy va Qozog'iston davlatlari investitsiyalarni jalb qilishda samarali institutsional va iqtisodiy mexanizmlarni shakllantirish orqali yuqori investitsion faollikka erishgan. Mazkur davlatlarda investitsion muhitning

barqarorligi, rivojlangan infratuzilma, soliq imtiyozlari va investorlar huquqlarining himoya qilinishi xorijiy kapital oqimini ko'paytiruvchi muhim omillar sifatida namoyon bo'lmoqda [15].

Quyidagi jadvalda 2024-yilda AQSh, Singapur, Xitoy va Qozog'istonga jalb qilingan to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar hajmi hamda investitsiyalarning asosiy yo'nalishlari keltirilgan.

1-jadval

AQSh, Singapur, Xitoy va Qozog'istonda TTXI hajmi va investitsion ustunliklar (2024-yil holatiga ko'ra) [15, 16]

Davlat	Jalb qilingan TTXI hajmi (mlrd. AQSh dollar)	Asosiy investitsiya yo'nalishlari	Investitsion ustunliklari
AQSh	341	IT, moliya, energetika, sanoat	Innovatsion iqtisodiyot va huquqiy himoya
Xitoy	163	Sanoat, eksport, texnologiya	Erkin iqtisodiy zonalar
Singapur	159	Logistika, moliya, xizmatlar	Past soliqlar va raqamli iqtisodiyot
Qozog'iston	23	Neft-gaz, metallurgiya, logistika	Soliq imtiyozlari va xalqaro moliyaviy markaz

1-jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, AQSh xorijiy investitsiyalar hajmi bo'yicha dunyoda yetakchi davlatlardan biri hisoblanadi. 2024-yilda mamlakat iqtisodiyotiga 341 mlrd. AQSh dollar miqdorida TTXI jalb qilingan. Mazkur natijaga mamlakatda innovatsion iqtisodiyotning rivojlanganligi, venchur kapital bozorining kengligi hamda investorlar huquqlarining yuqori darajada himoya qilinishi sabab bo'lmoqda. Xususan, Apple, Microsoft, Google va Tesla kabi yirik transmilliy kompaniyalar AQSh iqtisodiyotining investitsion jozibadorligini oshirishda muhim rol o'ynamoqda [16].

Xitoy tajribasida esa investitsion siyosat erkin iqtisodiy zonalar va eksportga yo'naltirilgan sanoat modeliga asoslanadi. Shenzhen, Pudong va Xiamen kabi maxsus iqtisodiy zonalar orqali mamlakatga katta hajmdagi xorijiy kapital oqimi jalb etilgan. Xitoy hukumati tomonidan investorlar uchun bojxona imtiyozlari, arzon infratuzilma va eksport subsidiyalarining joriy etilishi

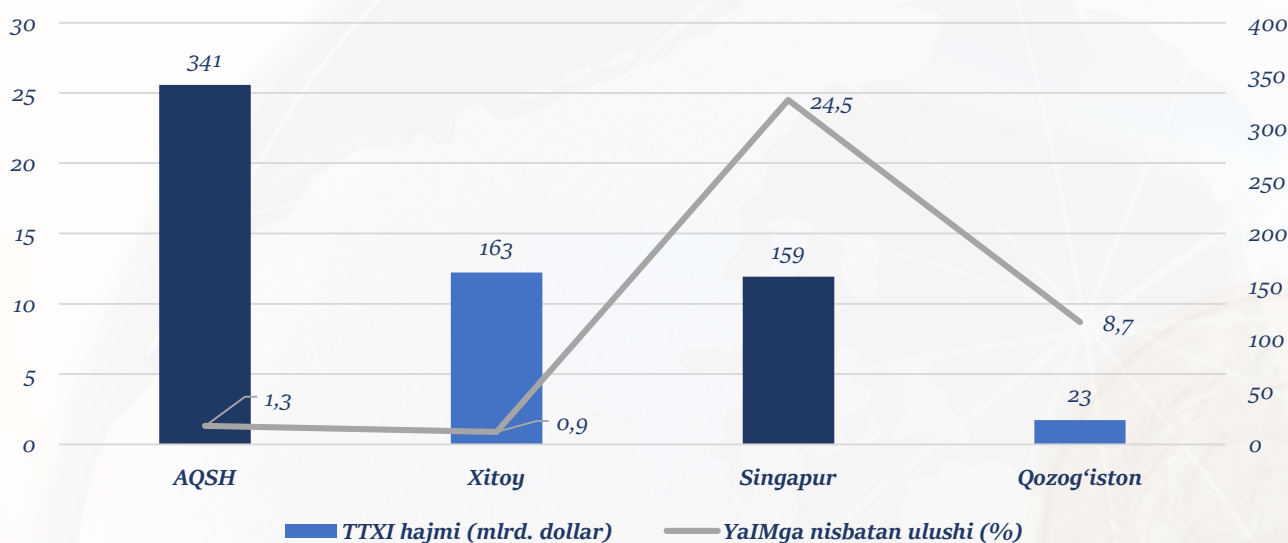
investitsion faollikni sezilarli darajada oshirgan [17]. Natijada Xitoy bugungi kunda sanoat ishlab chiqarishi va eksport hajmi bo'yicha jahonda yetakchi o'rinlardan birini egallaydi.

Singapur tajribasi investitsion jozibadorlikni oshirishda institutsional barqarorlik va biznes yuritish qulayligining muhimligini namoyon etadi. Mamlakatda korxonani ro'yxatdan o'tkazish jarayoni bir necha soat ichida amalga oshiriladi, soliq stavkalari esa Osiyodagi eng past ko'rsatkichlardan biri hisoblanadi [18]. Bundan tashqari, Singapurda korrupsiya darajasining pastligi va raqamli infratuzilmaning rivojlanganligi investorlar uchun qulay muhit yaratmoqda.

Qozog'iston esa Markaziy Osiyoda investitsiyalarni eng faol jalb qilayotgan davlatlardan biri hisoblanadi. Mamlakatda "Astana International Financial Centre" faoliyati yo'lga qo'yilgan bo'lib, unda investorlar uchun ingliz huquqi asosida ishlovchi alohida moliyaviy tizim joriy etilgan [19]. Shu bilan birga, neft-gaz va metallurgiya

tarmoqlariga qaratilgan investitsion siyosat xorijiy kapital oqimini oshirishga xizmat qilmoqda.

Yuqoridagi ko'rsatkichlarning vizual ifodasi quyidagi grafikda aks ettirilgan.

1-rasm. AQSh, Xitoy, Singapur va Qozog'istonda TTXI hajmi hamda YaIMga nisbatan ulushi (2024-yil holatiga ko'ra) [15]

1-rasm ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, AQSh xorijiy investitsiyalar hajmi bo'yicha mutlaq yetakchi hisoblanadi. Biroq investitsiyalarning YaIMga nisbatan ulushi jihatidan Singapur yuqori ko'rsatkichga ega bo'lib, bu mamlakat iqtisodiyotining investitsiyalarga yuqori darajada integratsiyalashganligini ko'rsatadi. Xitoyda investitsiyalar hajmi yuqori bo'lsa-da, iqtisodiyot hajmining juda katta ekanligi sababli TTXIning YaIMdagi ulushi nisbatan pastroq ko'rinishga ega.

Qozog'iston tajribasi esa tabiiy resurslarga asoslangan investitsion modelning

samaradorligini namoyon etadi. Ayniqsa, neft-gaz va metallurgiya sohalariga yo'naltirilgan investitsiyalar mamlakat iqtisodiyotida muhim o'rin egallaydi. Ushbu holat Markaziy Osiyo davlatlari uchun investitsion siyosatni shakllantirishda muhim amaliy tajriba hisoblanadi.

Xorijiy davlatlarning investitsion tajribasi shuni ko'rsatadiki, investitsion jozibadorlikni oshirishda iqtisodiy va institutsional mexanizmlarning samarali tashkil etilishi muhim ahamiyat kasb etadi. Quyidagi jadvalda investitsiyalarni jalb qilishning asosiy mexanizmlari qiyosiy tahlil qilingan.

2-jadval

Xorijiy davlatlarda investitsion jozibadorlikni oshirish mexanizmlarining qiyosiy tahlili [16, 19]

Davlat	Asosiy mexanizm	Investorlar uchun imtiyozlar	Iqtisodiy natija
AQSH	Innovatsion iqtisodiyot	Soliq preferensiyalari	Yuqori texnologik investitsiyalar
Singapur	“Yagona darcha” tizimi	Past soliq stavkalari	Tezkor biznes muhiti
Xitoy	Erkin iqtisodiy zonalar	Eksport va bojxona imtiyozlari	Sanoatlashuv va eksport o'sishi
Qozog'iston	Xalqaro moliyaviy markaz	Valyuta va soliq imtiyozlari	Hududiy investitsion faollik

2-jadval ma'lumotlari shuni ko'rsatadiki, xorijiy davlatlarda investitsion jozibadorlikni oshirish turli iqtisodiy va institutsional mexanizmlar asosida amalga oshiriladi. Xususan, AQSh tajribasida innovatsion iqtisodiyot va yuqori texnologiyalar investitsion faollikni rag'batlantiruvchi asosiy omil hisoblanadi. Mamlakatda venchur kapital bozori, startap ekotizimi va ilmiy tadqiqotlarni qo'llab-quvvatlash tizimining rivojlanganligi yuqori texnologik investitsiyalar hajmining ortishiga xizmat qilmoqda.

Singapur tajribasida esa investitsion muhit samaradorligini oshirishda "yagona darcha" tizimi, davlat xizmatlarining raqamlashtirilgani va past soliq stavkalari muhim ahamiyat kasb etadi. Investorlar uchun barcha xizmatlarning markazlashgan elektron platforma orqali amalga oshirilishi biznes yuritish jarayonini sezilarli darajada soddalashtirgan. Natijada Singapur dunyodagi eng qulay biznes muhitiga ega davlatlardan biriga aylangan.

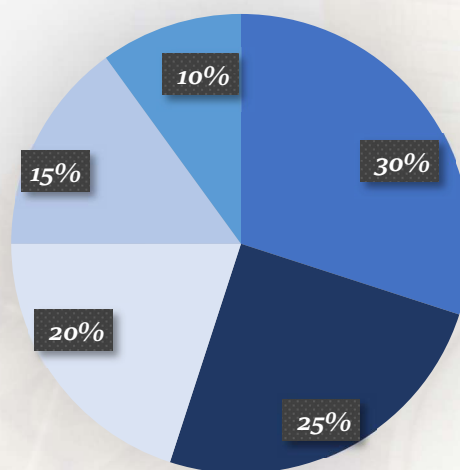
Xitoy tajribasi erkin iqtisodiy zonalar va eksportga yo'naltirilgan sanoat siyosatining

samaradorligini namoyon etadi. Davlat tomonidan infratuzilma va sanoat loyihalarining faol qo'llab-quvvatlanishi xorijiy kapital oqimini oshirishga xizmat qilgan. Ayniqsa, Shenzhen va Pudong kabi maxsus iqtisodiy zonalar sanoatlashtirish va texnologik modernizatsiyaning muhim markazlariga aylangan.

Qozog'iston tajribasida esa xalqaro moliyaviy markazlar, soliq imtiyozlari va hududiy investitsion siyosat investitsion jozibadorlikni oshirishning muhim vositasi bo'lib xizmat qilmoqda. "Astana International Financial Centre" faoliyati investorlar uchun zamonaviy moliyaviy va huquqiy infratuzilma yaratish imkonini bergan.

Shunday qilib, rivojlangan va rivojlanayotgan davlatlar tajribasi investitsion jozibadorlikni oshirishda soliq imtiyozlari, erkin iqtisodiy zonalar, raqamli xizmatlar va huquqiy kafolatlar muhim o'rin tutishini ko'rsatadi. Ushbu mexanizmlarning investitsion siyosatdagi ulushi va samaradorligi quyidagi rasm ma'lumotlarida yanada yaqqol namoyon bo'ladi.

- Soliq imtiyozlari
- Erkin iqtisodiy zonalar
- Raqamli xizmatlar
- Infratuzilma rivoji
- Huquqiy kafolatlar

2-rasm. Investitsion jozibadorlikni oshirishning asosiy mexanizmlari (foizda) [15, 16]

2-rasm ma'lumotlari shuni namoyon etadiki, investitsion jozibadorlikni oshirishda eng samarali iqtisodiy mexanizmlar sifatida soliq imtiyozlari va erkin iqtisodiy zonalar

ustuvor ahamiyat kasb etishini ko'rsatadi. Xususan, umumiy ko'rsatkichning 30 foizi soliq imtiyozlari hissasiga to'g'ri kelmoqda. Bu holat rivojlangan va rivojlanayotgan davlatlarda

investorlar uchun foyda solig'i, bojxona to'lovlari va boshqa moliyaviy preferensiyalarning investitsion faollikka bevosita ta'sir ko'rsatishini anglatadi. Ayniqsa, Singapur, Qozog'iston va Xitoy tajribasida soliq preferensiyalari xorijiy kapital oqimini rag'batlantiruvchi asosiy vositalardan biri sifatida namoyon bo'lmoqda.

Shuningdek, erkin iqtisodiy zonalar 25 foiz ulush bilan investitsion jozibadorlikni oshirishning ikkinchi muhim mexanizmi hisoblanadi. Xitoydagi Shenzhen va Pudong, Qozog'istondagi maxsus iqtisodiy hududlar hamda BAA'dagi erkin iqtisodiy zonalar investitsiyalarni jalb qilishda yuqori samaradorlikka erishgan. Ushbu hududlarda investorlar uchun bojxona va soliq imtiyozlari, tayyor infratuzilma va soddalashtirilgan ma'muriy tartib-taomillar yaratilgan.

Raqamli xizmatlarning ulushi esa 20 foizni tashkil etishi zamonaviy investitsion siyosatda davlat xizmatlarini raqamlashtirish muhim o'rin tutayotganini ko'rsatadi. Xususan, Singapur va AQSh tajribasida investorlar uchun elektron hukumat tizimi, "yagona darcha" platformalari va onlayn litsenziyalash xizmatlari biznes yuritish qulayligini oshirgan. Bu esa investitsion muhit samaradorligiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Bundan tashqari, infratuzilma rivoji va huquqiy kafolatlar ham investitsion jozibadorlikning muhim tarkibiy qismlari hisoblanadi. Transport-logistika tizimi, energetika va raqamli infratuzilmaning rivojlanganligi investorlar xarajatlarini kamaytirib, iqtisodiy samaradorlikni oshiradi. Shu bilan birga, investorlar huquqlarining qonuniy himoya qilinishi va investitsion xavfsizlikning ta'minlanishi xorijiy kapital oqimining barqarorligini mustahkamlaydi.

Umuman olganda, rasm ma'lumotlari investitsion jozibadorlikni oshirishda iqtisodiy imtiyozlar bilan bir qatorda institutsional va infratuzilmaviy omillar ham muhim ahamiyat kasb etishini ko'rsatadi. Mazkur tajribalarni O'zbekistonda qo'llash orqali investitsion

muhit samaradorligini oshirish va xorijiy investitsiyalar oqimini ko'paytirish mumkin.

Xorijiy davlatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, investitsion jozibadorlikni oshirishda institutsional islohotlar, raqamli iqtisodiyot, erkin iqtisodiy zonalar va investorlar uchun yaratiladigan iqtisodiy-huquqiy kafolatlar muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, Singapur, AQSh, Xitoy va Qozog'iston davlatlarida qo'llanilgan investitsion mexanizmlar xorijiy kapital oqimini sezilarli darajada oshirishga xizmat qilgan. Mazkur tajribalarni O'zbekiston iqtisodiyotiga moslashtirish investitsion muhit samaradorligini oshirish, hududlar investitsion salohiyatini kuchaytirish hamda iqtisodiy o'sish sur'atlarini jadallashtirish imkonini beradi [20].

Xususan, Singapur tajribasidagi "yagona darcha" tizimini to'liq raqamlashtirish orqali O'zbekistonda investorlar uchun davlat xizmatlarini soddalashtirish mumkin. Bu esa korxonalarni ro'yxatdan o'tkazish, litsenziya va ruxsatnomalar olish muddatlarini qisqartirib, byurokratik to'siqlarni kamaytiradi. Xitoy tajribasidagi erkin iqtisodiy zonalar va sanoat klasterlari modelini rivojlantirish esa hududlarda sanoat investitsiyalarining o'sishiga xizmat qilishi mumkin. Shu bilan birga, AQSh tajribasidagi innovatsion iqtisodiyot va startap ekotizimi IT hamda yuqori texnologik loyihalarga investitsiyalar oqimini ko'paytirishga yordam beradi.

Qozog'iston tajribasida hududiy investitsion siyosat va xalqaro moliyaviy markazlar faoliyati investorlar uchun qulay moliyaviy infratuzilma yaratishda muhim vosita sifatida namoyon bo'lmoqda. Ushbu tajribani O'zbekistonda ham qo'llash orqali hududlar o'rtasidagi investitsion tafovutlarni kamaytirish hamda viloyatlarning investitsion jozibadorligini oshirish mumkin.

Quyidagi jadvalda xorij tajribalarini O'zbekistonda qo'llashning prognoz iqtisodiy natijalari aks ettirilgan.

3-jadval

Xorij tajribalarini O‘zbekistonda qo‘llashning prognoz iqtisodiy natijalari [20]

Yo‘nalish	Xorij tajribasi	O‘zbekistonda qo‘llash natijasi	Prognoz samaradorlik
“Yagona darcha” tizimi	Singapur	Biznesni ro‘yxatdan o‘tkazish vaqti qisqaradi	30-40 foiz tezlashuv
Erkin iqtisodiy zonalar	Xitoy	Sanoat investitsiyalari oshadi	TTXI hajmi 15-20 foiz ortadi
Innovatsion iqtisodiyot	AQSH	IT va startup investitsiyalari ko‘payadi	Yuqori texnologik korxonalar soni oshadi
Hududiy investitsion siyosat	Qozog‘iston	Viloyatlarga investitsiya oqimi kuchayadi	Hududiy tafovut kamayadi
Soliq preferensiyalari	Singapur va Qozog‘iston	Investorlar soni ortadi	Biznes faolligi oshadi
Logistika infratuzilmasi	Xitoy	Eksport va tranzit salohiyati kuchayadi	Tashqi savdo hajmi oshadi

3-jadvalda aks etgan ma’lumotlardan kelib chiqib, shuni ta’kidlash zaruruki, xorijiy davlatlarning investitsion tajribalarini O‘zbekiston iqtisodiyotiga moslashtirish investitsion muhit samaradorligini sezilarli darajada oshirishi mumkin. Xususan, Singapur tajribasi asosida “yagona darcha” tizimini to‘liq raqamlashtirish investorlar uchun vaqt va xarajatlarni qisqartiradi. Xitoy tajribasidagi erkin iqtisodiy zonalarni rivojlantirish esa sanoat va eksportga yo‘naltirilgan investitsiyalar hajmining oshishiga xizmat qiladi.

AQShning innovatsion iqtisodiyot modeli asosida IT va startup loyihalarni qo‘llab-quvvatlash mamlakatda yuqori texnologik ishlab chiqarishning rivojlanishiga olib kelishi mumkin. Qozog‘iston tajribasidagi hududiy investitsion siyosat esa viloyatlar o‘rtasidagi iqtisodiy tafovutlarni kamaytirish hamda investitsiyalarni hududlar kesimida muvozanatli taqsimlash imkonini beradi.

Umuman olganda, xorijiy investitsion tajribalarni O‘zbekistonda qo‘llash investitsion jozibadorlikni oshirish, iqtisodiy o‘sish sur‘atlarini jadallashtirish va yangi ish o‘rinlarini yaratishda muhim omil bo‘lib xizmat qilishi mumkin. Ayniqsa, institutsional islohotlarni chuqurlashtirish, raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish va hududiy investitsion siyosatni takomillashtirish

mamlakatning global investitsiya bozoridagi raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi.

Xulosa va takliflar.

Olib borilgan tadqiqotlar natijasida xorijiy investitsiyalarni jalb qilishda investitsion jozibadorlikni oshirish iqtisodiy o‘sishning muhim omillaridan biri ekanligi aniqlandi. Jahon tajribasi shuni ko‘rsatadiki, investitsion muhitning barqarorligi, iqtisodiy erkinlik, rivojlangan infratuzilma, raqamli xizmatlar va investorlar uchun yaratiladigan iqtisodiy-huquqiy kafolatlar xorijiy kapital oqimining asosiy determinantlari hisoblanadi. Ayniqsa, AQSh, Singapur, Xitoy va Qozog‘iston davlatlarida investitsion siyosatning samarali tashkil etilishi investitsiyalar hajmining yuqori sur‘atlarda o‘sishiga xizmat qilgan.

Tahlillar natijasida AQSh tajribasida innovatsion iqtisodiyot va venchur moliyalashtirish tizimi, Singapur tajribasida “yagona darcha” tamoyili va raqamlashtirilgan davlat xizmatlari, Xitoy tajribasida erkin iqtisodiy zonalar hamda eksportga yo‘naltirilgan sanoat siyosati, Qozog‘iston tajribasida esa hududiy investitsion siyosat va xalqaro moliyaviy markazlarning samaradorligi investitsion jozibadorlikni oshirishda muhim omil bo‘lib xizmat qilayotgani aniqlandi.

Shuningdek, tadqiqot davomida O‘zbekistonda investitsion muhitni yaxshilash

bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilayotgan bo'lsa-da, ayrim hududlarda infratuzilma, logistika, investorlarga xizmat ko'rsatish sifati va investitsion xavfsizlik bilan bog'liq muammolar saqlanib qolayotgani aniqlandi. Shu sababli xorij tajribalarini milliy iqtisodiyot sharoitiga moslashtirish investitsion jozibadorlikni oshirishning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Tadqiqot natijalari asosida quyidagi takliflarni ilgari surish maqsadga muvofiq deb hisoblanadi:

Birinchidan, Singapur tajribasi asosida investorlarga xizmat ko'rsatishning to'liq raqamlashtirilgan "yagona darcha" tizimini yanada rivojlantirish zarur. Bu investitsiya loyihalarini amalga oshirish muddatlarini qisqartirish va byurokratik to'siqlarni kamaytirishga xizmat qiladi.

Ikkinchidan, Xitoy tajribasidan kelib chiqib erkin iqtisodiy zonalar faoliyatini takomillashtirish, sanoat klasterlarini rivojlantirish va eksportga yo'naltirilgan ishlab chiqarishni kengaytirish maqsadga muvofiqdir.

Uchinchidan, AQSh tajribasi asosida innovatsion iqtisodiyot va venchur

moliyalashtirish tizimini rivojlantirish orqali startap loyihalar va yuqori texnologik ishlab chiqarishlarga investitsiyalarni keng jalb qilish lozim.

To'rtinchidan, Qozog'iston tajribasi asosida hududiy investitsion siyosatni kuchaytirish, logistika va tranzit infratuzilmasini modernizatsiya qilish hamda hududlar investitsion reyting tizimini joriy etish zarur.

Beshinchidan, investitsion xavfsizlikni ta'minlash, investorlar huquqlarini himoya qilish hamda investitsion risklarni kamaytirishga qaratilgan iqtisodiy-huquqiy mexanizmlarni yanada takomillashtirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, xorijiy investitsiyalarni jalb qilishda ilg'or xalqaro tajribalarni O'zbekiston iqtisodiyotiga moslashtirish mamlakatning global investitsiya bozoridagi raqobatbardoshligini oshirish, hududlar investitsion salohiyatini rivojlantirish hamda barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlashning muhim omillaridan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. OECD. *Foreign Direct Investment for Development: Maximising Benefits, Minimising Costs*. – Paris: OECD Publishing, 2002. – <https://www.oecd.org/investment/investmentfordevelopment/1959815.pdf>
2. Schwab K. *The Global Competitiveness Report 2023*. World Economic Forum. – <https://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2023>
3. O'zbekiston Respublikasi "Investitsiyalar va investitsiya faoliyati to'g'risida"gi Qonuni. 2019-yil 25-dekabr, O'RQ-598-son. – <https://lex.uz/docs/4664142>
4. Spence M. *The Next Convergence: The Future of Economic Growth in a Multispeed World*. – New York: Farrar, Straus and Giroux, 2011. – <https://books.google.com/books?id=4T4xWzJ1QYsC>
5. Sachs J.D. *Macroeconomics in the Global Economy*. – New York: Prentice Hall, 1993. – <https://archive.org/details/macroeconomicsinooosach>
6. Dunning J.H. *Multinational Enterprises and the Global Economy*. – Addison-Wesley Publishing, 1993. – <https://archive.org/details/multinationalentoooodunn>
7. Lee Kuan Yew. *From Third World to First: The Singapore Story*. – Singapore Press Holdings, 2000. – <https://archive.org/details/fromthirdworldtoooleek>
8. Chang H.J. *Kicking Away the Ladder: Development Strategy in Historical Perspective*. – Anthem Press, 2002. – <https://archive.org/details/kickingawayladdeooochan>
9. Abdurahmonov Q.X. *Mintaqaviy iqtisodiyot va boshqaruv*. – Toshkent: "Iqtisodiyot", 2019.
10. Karimov N.G. *Investitsiyalar iqtisodiyoti*. – Toshkent: "Fan va texnologiya", 2021.

11. OECD. *Policy Framework for Investment 2015 Edition*. – Paris: OECD Publishing, 2015. – <https://www.oecd.org/daf/inv/investment-policy/Policy-Framework-for-Investment-2015-CMIN2015-5.pdf>
12. World Bank Group. *Doing Business 2020: Comparing Business Regulation in 190 Economies*. – Washington DC, 2020. – <https://www.doingbusiness.org>
13. Invest Korea. *Foreign Investment Promotion System of Korea*. – <https://www.investkorea.org>
14. UNESCAP. *Foreign Direct Investment Trends and Outlook in Asia and the Pacific 2023/2024*. – Bangkok, 2024. – <https://www.unescap.org/kp/2024/foreign-direct-investment-trends-and-outlook-asia>
15. UNCTAD. *World Investment Report 2024*. – <https://unctad.org/publication/world-investment>
16. OECD. *Investment Outlook 2024*. – <https://www.oecd.org/investment/>
17. World Bank. *Special Economic Zones: Progress, Emerging Challenges, and Future Directions*. – <https://documents.worldbank.org>
18. Singapore Economic Development Board. *Why Singapore for Business*. – <https://aifc.kz/en/pages/annual-reports>
19. Astana International Financial Centre. *AIFC Annual Report 2024*. – <https://aifc.kz>
20. World Bank. *Global Investment Competitiveness Report 2023*. – <https://www.worldbank.org>
21. OECD. *Investment Policy Reviews: Uzbekistan*. – <https://www.oecd.org/investment/investment-policy/oecd-investment-policy-reviews-uzbekistan.htm>